

Factsheet Friese taal

Inleiding

In 2019 heeft er een grote taalmeting (quick scan) plaatsgevonden onder de Friese bevolking. Aan ruim 22.000 Friezen is gevraagd welke taal ze thuis spreken en hoe goed ze het Fries beheersen. Een respons van ruim 29% geeft aan dat de Friese taal een levendig onderwerp is. Het gaat hierbij om een vorm van 'self-report'. Het taalbeheersingsniveau is niet getoetst, maar respondenten geven zelf aan hoe zij hun niveau inschatten. Deze factsheet beschrijft de uitkomst van de quick scan. Naast taalbeheersing en taaloverdracht beschrijft de factsheet het Fries in het onderwijs en bedrijfsleven.

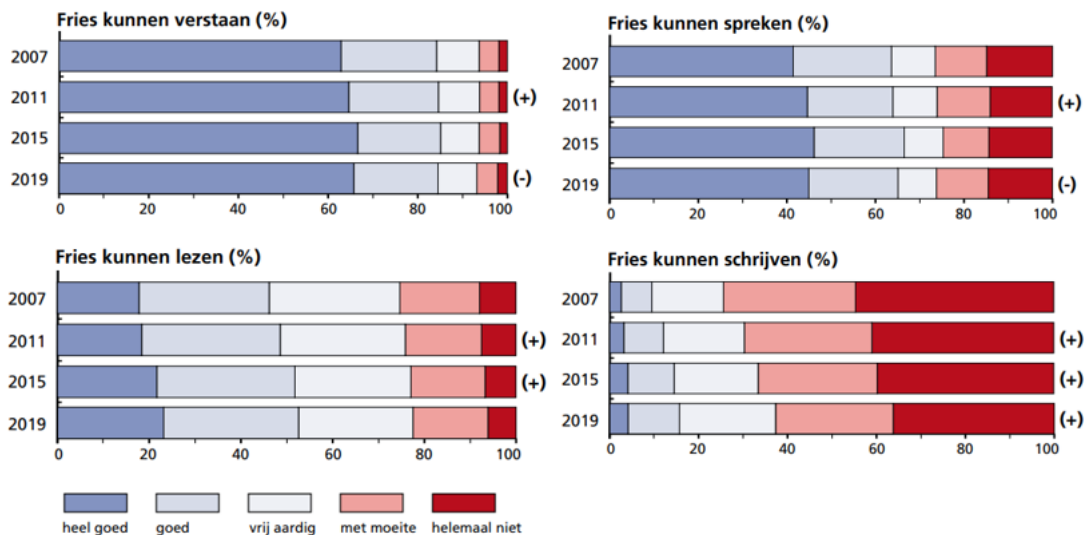
Laatste wijziging: 01-07-2022

Highlights

- *Het aantal Friezen dat Fries kan lezen en schrijven, is in de afgelopen 12 jaar licht toegenomen. Het percentage inwoners dat Fries verstaat en spreekt is stabiel gebleven.*
- *In de gemeenten Dantumadiel, Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen ligt het percentage inwoners dat de Friese taal beheerst het hoogst. In de Stellingwerven, Harlingen en Leeuwarden ligt het aandeel inwoners dat de Friese taal beheerst het laagst.*
- *Van de respondenten uit de taalmeting in 2019 geeft 43,1% aan meestal Fries tegen zijn of haar partner te spreken. Een iets groter deel van 49,2% spreekt Nederlands tegen de partner. In vergelijking met 2015 is het percentage dat Fries tegen de partner spreekt licht afgenomen.*
- *Ruim 26% van de basisscholen en 33% van de scholen in het voortgezet onderwijs bieden Fries op voldoende niveau aan.*
- *Onderzoek toont aan dat de economische meerwaarde van het Fries voor bedrijven met name zit in imago, klantbeleving en vertrouwensrelatie.*

Beheersing van de Friese taal

Uit de taalmeting in 2019 kan, net als in de eerdere meetmomenten, geconcludeerd worden dat bijna alle inwoners van Fryslân de Friese taal vrij aardig tot heel goed kunnen verstaan (93,1%). Slechts een klein deel (6,9%) van de Friezen geeft aan de Friese taal met moeite of helemaal niet te kunnen verstaan. Bijna driekwart van de Friezen geeft aan de taal vrij aardig tot heel goed te kunnen spreken. Een kwart van de Friezen heeft moeite met Fries spreken of spreekt de taal helemaal niet.

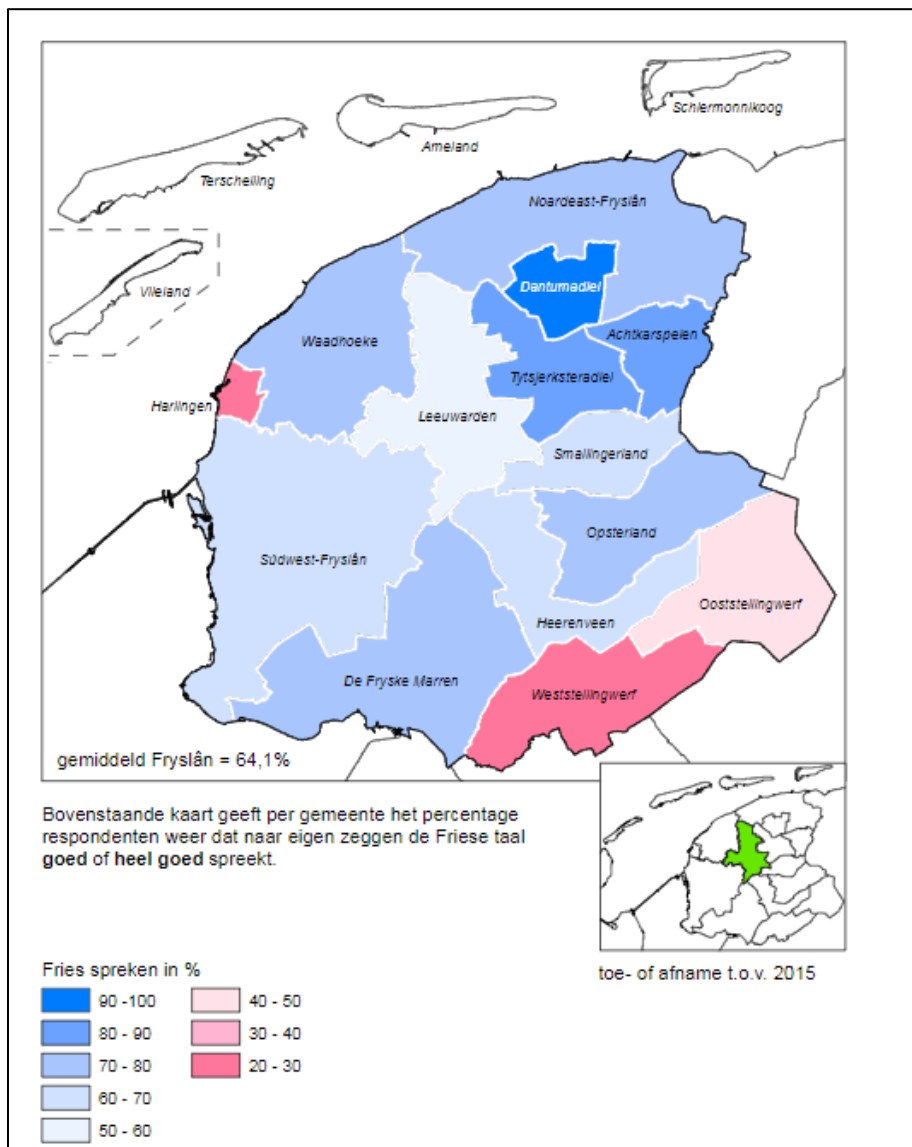

Figuur 1: beheersingsniveau Fries door Friese inwoners in de vier meetmomenten. Bron: taalAtlas, provincie Fryslân 2020. (+)=significante stijging t.o.v. voorgaande meting.

Iets meer dan de helft van de inwoners (52,4%) van Fryslân kan de Friese taal goed tot heel goed lezen. Een kwart leest het Fries vrij aardig en iets minder dan een kwart van de inwoners heeft hier moeite mee of kan helemaal geen Fries lezen. Sinds de eerste meting in 2007 is het aandeel inwoners dat Fries kan lezen toegenomen. In 2007 gaf 46,2% procent aan goed tot heel goed Fries te kunnen lezen. Slechts een kleine groep inwoners van Fryslân zegt het Fries goed tot heel goed te kunnen schrijven (15,9%). In iedere meting is het aandeel inwoners dat goed Fries kan schrijven significant toegenomen. In 2015 bedroeg het percentage 14,5% tegenover 9,5% in 2017. Het aantal Friezen dat Fries kan lezen en schrijven, is in de afgelopen 12 jaar licht toegenomen. Het percentage inwoners dat Fries verstaat en spreekt is stabiel gebleven.

Volgens de Fryske Akademy is er bij de schrijfvaardigheid sprake van een verandering in de perceptie die samenhangt met de tijd en taalgedrag. Van oudsher is het Fries namelijk een gesproken taal en was er geen noodzaak om Fries te leren schrijven. Met de komst van de digitalisering en de sociale media is de functie van het Fries schrijven steeds meer opgeschoven naar het praten in digitale communicatiemiddelen zoals WhatsApp en SMS. Appen voelt als praten, waardoor het voor Fries sprekenden onnatuurlijk kan aanvoelen dit in het Nederlands te doen. Uit promotieonderzoek van Lysbeth Jongbloed-Faber (2021) blijkt dat 87% van de tieners die door beide ouders in het Fries zijn grootgebracht Fries gebruiken op sociale media. Vooral op WhatsApp en Snapchat wordt het Fries intensief gebruikt door deze groep: zo'n 60% gebruikt vaak tot altijd Fries op WhatsApp en Snapchat.

Kaart: Fries spreken per gemeente

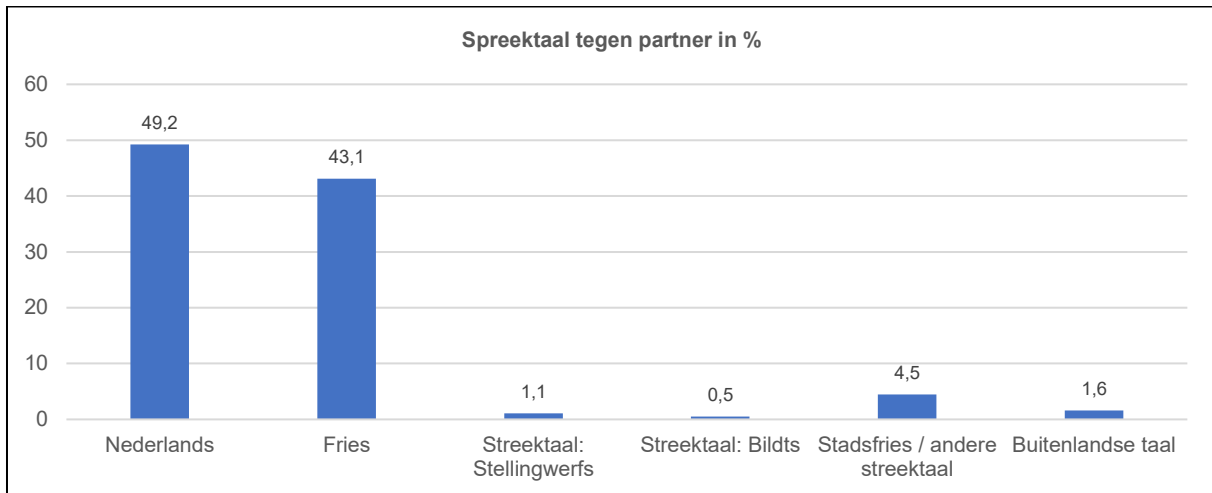

Figuur 2: percentage inwoners wat naar eigen zeggen de Friese taal goed of heel goed spreekt per gemeente. Bron: taalAtlas, provincie Fryslân 2020.

Gelet op het aandeel inwoners wat aangeeft het Fries goed of heel goed te kunnen verstaan, spreken, lezen en schrijven ligt in de gemeenten Dantumadiel, Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen het percentage inwoners dat de Friese taal beheerst het hoogst. Over het algemeen kun je zeggen dat de beheersing van het Fries in de regio Noordoost-Fryslân het hoogst is. In de Stellingwerven, Harlingen en Leeuwarden ligt het aandeel inwoners dat de Friese taal beheerst het laagst.

Taaloverdracht

Ruim de helft (57,3%) van de Friese bevolking heeft Fries als (mede-)moedertaal. Van de respondenten uit de taalmeting in 2019 geeft 43,1% aan meestal Fries tegen zijn of haar partner te spreken. Een iets groter deel van 49,2% spreekt Nederlands tegen de partner. In vergelijking met 2015 is het percentage dat Fries tegen de partner spreekt afgenomen van 45,6% naar 43,1%. In de voertaal tegen kinderen wordt ook wat vaker het Nederlands (49,7%) in plaats van het Fries (45,1%) gebruikt. Voor zowel de spreektaal tegen de partner als de spreektaal tegen kinderen geldt dat het gebruik van het Fries tussen 2007 en 2019 iets afneemt.

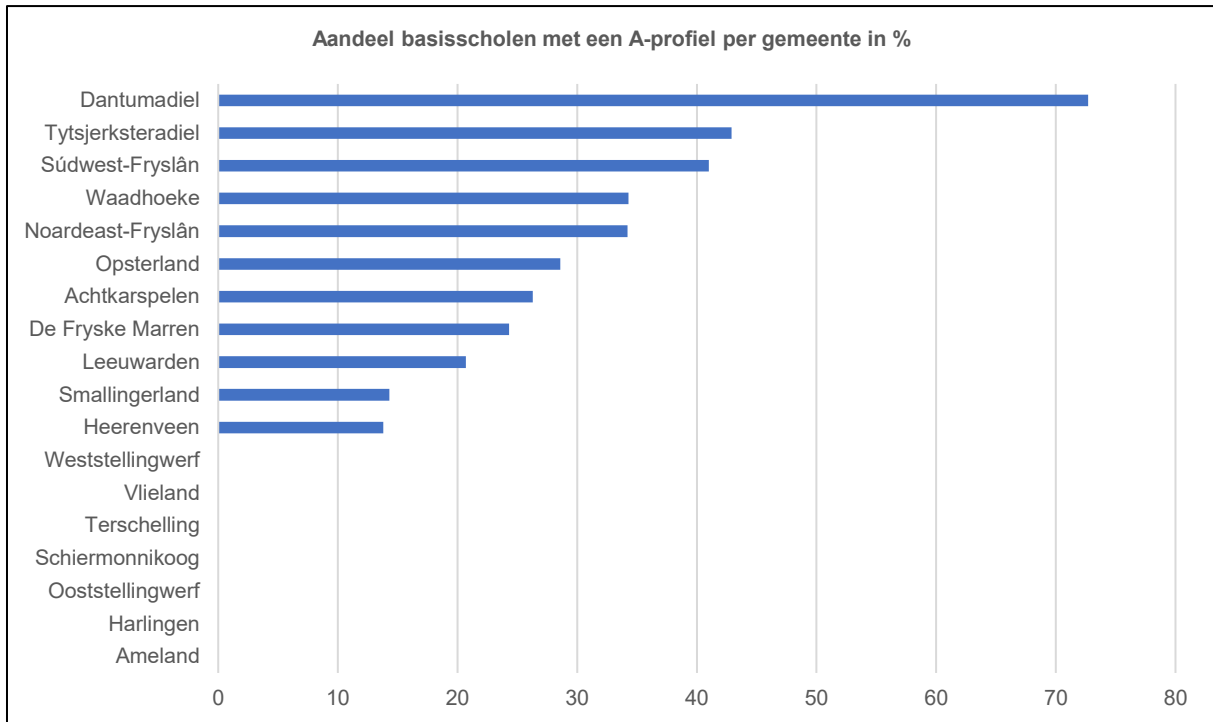

Figuur 3: Spreektaal tegen partner. Bron: taalAtlas 2020, provincie Fryslân

Van de ouders die (meestal) Fries onderling spreken, spreekt 90% (meestal) Fries tegen zijn of haar kind(eren). Een kleine daling ten opzichte van 2015 (93,1%). Bij 87,6% van de huishoudens waarin beide ouders Fries als moedertaal hebben is Fries de voertaal tegen de kinderen. In het geval van een verschillende moedertaal van de ouders (Fries en Nederlands) is Nederlands (66,9%) vaker de voertaal dan Fries (30,9%).

In haar vierde taalsociologische survey beschrijft de Fryske Akademy dat het gebruik van het Fries als thuistaal sinds 1969 afneemt en het gebruik van het Nederlands toe neemt. Meertaligheid lijkt meer de norm te worden. Het Fries heeft in het thuisdomein een minder sterke plaats gekregen, maar dit heeft niet geleid tot een sterke neergang.

Fries in het onderwijs

Figuur 4: aandeel basisscholen dat Fries op voldoende niveau aanbiedt (A-profiel). Bron: provincie Fryslân

In 2017 en 2018 is met het project Taalplan Frysk een inventarisatie gemaakt van de invulling van het vak Fries op alle scholen in Fryslân (primair en voortgezet onderwijs). Er is in kaart gebracht welke kerndoelen de scholen aanbieden voor het vak Fries. Dit is vastgelegd in een Taalplan Frysk. Op basis hiervan is er een Taalplan Frysk-profiel toegekend aan de school door Gedeputeerde Staten. Scholen die een A-profiel gekregen hebben bieden het Fries volgens de kerndoelen op voldoende niveau aan. De 0-meting in uit 2017/2018 laat zien dat 26,2% van de basisscholen een A-profiel heeft gekregen. Van de locaties in het voortgezet onderwijs valt 32,9% onder het A-profiel. Scholen met een A-profiel hebben een breed Fries onderwijsaanbod gericht op Fries verstaan, lezen, spreken en schrijven. Scholen die een lager profiel krijgen, hebben tijdelijk nog een vrijstelling voor sommige onderdelen van het onderwijsaanbod. Scholen krijgen iedere vier jaar een nieuw profiel toegekend. Complete cijfers over de nieuwe toekenningen uit de 1-meting zijn in de loop van 2022 gereed. De gemeente Dantumadiel is met bijna driekwart van de basisscholen de koploper als het gaat om Fries in het basisonderwijs. Ruim 40% van de basisscholen in Tytsjerksteradiel en Súdwest-Fryslân zijn in het bezit van een A-profiel. Zeven gemeenten tellen geen enkele school met een A-profiel.

Fries in het bedrijfsleven

In 2019 is er op verzoek van de provincie onderzoek gedaan naar de meerwaarde van het Fries in het economisch verkeer. Het onderzoek laat grote regionale verschillen in de positie van de Friese taal in het economisch verkeer zien. In het noordoostelijke deel van de provincie speelt het Fries een belangrijker rol dan in de zuidelijke regio en op de eilanden. Dit beeld sluit naadloos aan bij de maatschappelijke positie die de taal heeft in de verschillende regio's

in Fryslân. De regio's waar het Fries meer wordt gebruikt in het bedrijfsleven, zijn ook de regio's waar bijvoorbeeld relatief veel inwoners in het Fries worden grootgebracht. In het onderzoek gaf ruim de helft van de ondervraagde bedrijven aan dat werknemers vaak tot heel vaak onderling Fries spreken. Ook gaf iets meer dan de helft van de bedrijven aan het Fries vaak tot heel vaak te gebruiken in contact met klanten. Het onderzoek concludeert dat gebruik van het Fries in een drietal situaties een concrete meerwaarde heeft voor de totale omvang van de provinciale economie dan wel een financiële meerwaarde voor een individuele ondernemer.

I. Bij het in de markt zetten van producten die passen bij het imago van Fryslân en baat hebben bij authenticiteit.

II. Bij het vergroten van de klantbeleving van niet- Friese klanten, in het bijzonder in de sector Recreatie en Toerisme.

III. Bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de Friese klant bij het verlenen van diensten in de persoonlijke en/of financiële sfeer.

Bronvermelding en meer informatie

- Provincie Fryslân, [*De Fryske taalatlas 2020*](#).
- E&E advies: [*'Krenten uit de pap' – Op zoek naar de meerwaarde van de Friese taal in het economisch verkeer*](#) - Mei 2020
- Fryske Akademy, [*Taal in Fryslân de folgjende generaasje 2018*](#)
- Lysbeth Jongbloed-Faber (2021). [*Frisian on social media – The vitality of minority languages in a multilingual online world*](#).
- [*Dashboard onderwijs*](#), provincie Fryslân
- [*Dashboard Fryske taal*](#), provincie Fryslân